

Великобerezнянський районний методичний кабінет

Засідання РМО вчителів суспільних дисциплін

**КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ
УРОК – ШЛЯХ ДО НАБУТТЯ ШКОЛЯРАМИ
ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ,
ФОРМУВАННЯ В НИХ ТВОРЧОЇ
ОСОБИСТОСТІ**

Методичний інструментарій

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ УРОК – ШЛЯХ ДО НАБУТТЯ ШКОЛЯРАМИ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ФОРМУВАННЯ В НИХ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Об'єктивною проблемою впровадження компетентісного підходу до навчання є необхідність технологічної адаптації навчально-виховного процесу до нових вимог. Традиційними педагогічними технологіями, розробленими для знаннєвого підходу, неможливо продуктивно формувати компетентності учнів. Слід оновлювати арсенал педагогічних технологій, якими володіють вчителі, як процесуальні умови реалізації компетентісного підходу до навчання.

Розвиток школи не може йти інакше, ніж через оволодіння новим, через інноваційний процес. Об'єктом майже кожного інноваційного процесу стають діти.

У своїй роботі можна застосовувати різноманітні елементи освітніх технологій та методик: прийоми коментування, прийоми рефлексивної діяльності, проблемне навчання, пошукові методи, диференційоване різнорівнєве навчання, інтерактивні методи навчання.

Компетентність – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню.

Система компетентностей в освіті має ієрархічну структуру, рівні якої складають:

- ключові компетентності;
- загально-галузеві компетентності;
- предметні компетентності.

Основними групами компетентностей є:

- соціальна;
- полікультурна;
- комунікативна;
- інформаційна;
- саморозвитку та самоосвіти;
- продуктивної творчої діяльності.

Компетентність, на відміну від простого знання, існує у формі діяльності (реальної чи мисленнєвої), а не інформації про неї. У формуванні компетентності як загальної здібності беруть участь усі групи і всі вони є вирішальними: за умови несформованості бодай однієї з них неможливо досягти компетентності.

Ключові компетентності:

- ціннісно-смілова, яка пов'язана з ціннісними уявленнями учня, його здатністю до орієнтування в житті;

- загальнокультурна, пов'язана з колом питань, у яких учень має бути обізнаним щодо загальнолюдської культури, релігії, національних традицій;
- навчально-пізнавальна: уміння розрізняти факти від домислів, використання різних методів пізнання;
- інформаційна, пов'язана з формуванням уміння самостійно шукати, аналізувати, добирати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її. Ця компетенція забезпечує навички роботи учнів з інформацією, що міститься в навчальних предметах і освітніх галузях, а також в навколишньому світі;
- комунікативна, що містить способи взаємодії з людьми, навички роботи в групі. Учень має вміти відрекомендувати себе, написати листа, анкету, заяву, поставити запитання, вести дискусію тощо;
- соціально-трудова: оволодіння знанням і досвідом у громадсько-суспільній діяльності;
- компетенція особистого самовдосконалення, спрямована на засвоєння способів фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку.

Природа компетентності така, що вона може виявлятися лише в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності. Отже, цінності є основою будь-яких компетенцій. Як зацікавити учнів, щоб підвищити рівень їхньої компетентності?

Шляхи формування компетентності учнів (за І.Підласим):

- створення умов для розвитку та самореалізації учнів;
- задоволення запитів та потреб школяра;
- засвоєння продуктивних знань, умінь;
- розвиток потреби поповнювати знання;
- виховання в цивілізованому суспільстві.

Отже, компетентність — це не тільки і не стільки знання, а знання плюс уміння і навички користуватися цим знанням.

СУЧАСНИЙ УРОК У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Удосконалення загальної середньої освіти спрямовано на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, навчання його самостійно оволодівати новими знаннями.

Новий етап у розвитку шкільної освіти пов'язаний з упровадженням компетентісного підходу до формування змісту та організації навчального процесу. Це вимагає певного підвищення професійної майстерності

вчителя, доозброєння його новими знаннями, сучасними компетенціями, методами і технологіями, які б дозволили йому перебудувати навчально-виховний процес відповідно до нових вимог і підходів.

Компетентнісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке стає спрямованим на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і умінь учнів.

Про компетентнісний підхід до формування змісту освіти зазначено в Державних стандартах освіти, його реалізовано в «Критеріях навчальних досягнень».

Які основні складові компетентності?

По-перше, знання, але не просто інформація, а швидко змінювана, динамічна, різноманітна, яку треба вміти знайти, відсіяти від непотрібної, перевести у досвід власної діяльності.

По-друге, уміння використовувати це знання у конкретній ситуації; розуміння, яким чином добути це знання, для якого знання який метод потрібний.

По-третє, адекватне оцінювання – себе, світу, свого місця в світі, конкретного знання, необхідності чи зайвості його для своєї діяльності, а також методу його здобування чи використання.

Виокремлюють трьохрівневу ієрархію компетентностей.

1. Предметні – формуються засобами навчальних предметів.
2. Міжпредметні – належать до групи предметів або освітніх галузей.

Компетентнісна освіта на предметному та міжпредметному рівнях орієнтована на засвоєння особистістю конкретних навчальних результатів – *знань, умінь, навичок, формування ставлень, досвіду, рівень засвоєння яких дозволяє їй діяти адекватно у певних навчальних і життєвих ситуаціях.*

3. Найбільш універсальними є ключові компетентності, які формуються засобами міжпредметного і предметного змісту. Виокремлюють п'ять наскрізних ключових компетентностей.

Уміння вчитися – передбачає формування індивідуального досвіду участі школяра в навчальному процесі, вміння, бажання організувати свою працю для досягнення успішного результату; оволодіння вміннями та навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.

— Здоров'язбережувальна компетентність – пов'язана з готовністю вести здоровий спосіб життя у фізичній, соціальній, психічній та духовній сферах.

- Загальнокультурна (комунікативна) компетентність – передбачає опанування спілкуванням, здатність цінувати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культур.
- Соціально-трудова компетентність – пов’язана з готовністю робити свідомий вибір, орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя; оволодіння етикою громадянських стосунків, навичками соціальної активності; уміння організувати власну трудову та підприємницьку діяльність; оцінювати власні професійні можливості, здатність співвідносити їх з потребами ринку праці.
- Інформаційна компетентність – передбачає оволодіння новими інформаційними технологіями, використовувати джерела інформації для власного розвитку.

Компетентнісний підхід тісно пов’язаний із такими підходами до навчання, як

- *особистісно орієнтований* (оскільки потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі для «всіх» на суб’єктивні надбання одного учня, що їх можна виміряти);
- *діяльнісний* (тому що може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій).

Сучасний урок, зорієнтований на реалізацію компетентнісного підходу в навчанні, має вирішувати ряд завдань. Це зокрема:

- підвищення рівня мотивації учнів;
- використання суб’єктивного досвіду набутого учнями;
- ефективне та творче застосування набутих знань та досвіду на практиці;
- формування у учнів навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел;
- здійснення організаційної чіткості та оптимізації кожного уроку;
- підвищення рівня самоосвітньої та творчої активності учнів;
- створення умов для інтенсифікації навчально-виховного процесу;
- наявність контролю, самоконтролю та взаємоконтролю за процесом навчання;
- формування моральних цінностей особистості;
- розвиток соціальних та комунікативних здібностей учнів;
- створення ситуації успіху.

Педагог зобов’язаний на уроці дотримуватися цілого ряду вимог.

Проаналізуємо основні вимоги кожної групи.

Вимоги до структури уроку включають:

- чітко визначені цілі та завдання уроку;
- визначення типу уроку, органічний зв'язок всіх частин уроку;
- зв'язок уроку з попереднім уроком і закласти перспективу на наступний урок;
- вибір оптимальних, виходячи із цілей і завдань уроку, методів вивчення і закріплення нового матеріалу;
- оптимальність домашнього завдання (форма, обсяг, запис у щоденнику, облік індивідуальних особливостей і т. д.).

Вимоги до підготовки та організації уроку припускають:

- підготовку та використання демонстраційного і роздавального матеріалу;
- можливість для учнів одержувати частину завдань самостійно під керівництвом педагога;
- використовувати контроль і самоконтроль учнів у процесі виконання навчальних завдань; перевірку і самоперевірку після виконання ними завдання;
- при підготовці виділити складні моменти пової теми, продумати методику їхнього пояснення.

Вимоги до змісту уроку і процесу навчання включають:

- урок повинен сприяти розвитку пізнавальних процесів в учнів (сприйняттю, пам'яті, уваги, мислення, мовлення);
- формувати якості особистості школярів (дисциплінованість, акуратність, ініціативність і т. д.);
- урок повинен сприяти мотиву позитивного відношення учнів до навчання.

Вимоги до техніки проведення уроку припускають:

- певний ритм і темп уроку оптимальний для учнів класу;
- сприятливий психологічний клімат на уроці (взаємна доброзичливість, готовність учителя прийти па допомогу учневі і т. д.);
- взаємне співробітництво вчителя й учнів, педагогічний такт;
- використання різних видів діяльності учнів, підтримувати інтерес до уроку.

Підготувати і провести такий урок нелегко, Потрібно відповідально ставитися до своїх обов'язків, але найбільше – вийти на сучасний рівень

педагогічного мислення. Реалізація прагнення провести завтрашній урок краще за сьогоднішній розпочинається з його підготовки. Учитель має володіти добре розвиненими навичками моделювання, проектування, конструювання уроку:

Моделювання

Створення умовної моделі уроку:

Чітке визначення місця уроку і в змістовому, і в методичному аспектах у межах навчального курсу, розділу, теми;
формулювання загальної мети вивчення матеріалу;
вибір педагогічних методів, прийомів, технологій, використання яких забезпечить досягнення поставленої мети найбільш раціональним шляхом

Проектування

Створення структури педагогічного процесу:

Визначення виховних і розвивальних завдань;
прогнозування результатів;
опрацювання змістової частини матеріалу;
визначення методів, прийомів роботи;
прогнозування навчальних та загальних компетентностей, які формуються на уроці

Конструювання

Створення конструктора (конспекту) уроку:

Чітке формулювання мети, завдань, типу, форми проведення уроку;
конкретизація методів, прийомів;
запис дій учителя та передбачення дій учнів;
раціональний розподіл часу;
виділення структурних елементів навчальної діяльності

Проаналізуємо етапи (модулі) конструювання вчителем уроку з точки зору компетентнісного підходу.

М О Д Е Л Ь

компетентнісно-зорієнтованого уроку

БЛОК «ВХІД» - МОБІЛІЗУЮЧИЙ ЕТАП УРОКУ

1. Навчальний елемент «Створення сприятливої атмосфери»

Прийоми: епіграфи, інтелектуальна розминка

2. Навчальний елемент «Мотивація»

Прийоми: постановка проблемних питань, зв'язок з життям, з майбутнім, залучення досвіду дітей тощо.

3. Навчальний елемент «Цілепокладання»

— формулювання мети і проміжних цілей уроку;

— прогнозування змісту та результатів роботи

Прийоми: колективна робота учнів

Мета повинна задаватися в діяльнісній формі. В такому підході визначена в меті компетентність або її складова будуть визначати суть методу навчання.

1 крок: визначення складової предметної компетентності відповідно до навчальної програми

Наприклад,

— Після цього уроку ви навчитесь...

Наприклад, емоційно-ціннісна складова компетентності може визначатись:

— Після цього уроку ви навчитесь: особисто формулювати..., визначати для себе цінність..., оцінювати... з власної позиції висловлювати ставлення..., визначати загальнолюдські, національні, громадянські цінності...

Соціальна компетентність:

— Після сьогоднішнього уроку ви отримаєте досвід: виконання типових соціальних ролей: громадянина, члена сім'ї, споживача...,

— Навчитесь визначати власне місце в суспільстві, групі, колективі...;

— Планувати, розробляти й реалізовувати власні (індивідуальні проекти), колективні проекти;

— Набудете вміння визначати й реалізовувати мету комунікації в залежності від ситуації;

Загальнокультурна:

— Навчитесь аналізувати й оцінювати досягнення національної, європейської та світової культури;

— Опануєте моделі толерантної поведінки;

- Визначати умови конструктивної співпраці в умовах культурних, мовних і релігійних відмінностей;

Здоров'язберігаюча компетентність:

- Опануєте способами фізичного самовдосконалення, емоційної саморегуляції, само підтримки та самоконтролю;
- Оволодієте елементами психологічної грамотності;
- Фізіологічної грамотності (гігієна, харчування, турбота про власне здоров'я).

ІКТ компетентність (компетентність щодо інформаційних і комунікативних технологій):

- Отримаєте навички використання джерел інформації, навички раціонально використовувати комп'ютер для пошуку, опрацювання інформації...

ЕТАП ЦІЛЕРЕАЛІЗАЦІЇ

Організація цього етапу є мірилом педагогічної майстерності та зрілості вчителя. Саме на цьому етапі вчитель може проявити творчість і показати найвищий «пілотаж» у власній діяльності.

БЛОК «КОНТРОЛЬ»

(передбачає оцінювання, самооцінювання на рівні компетентнісного уроку – вимагає нових підходів)

1. Самоперевірка

2. Самоконтроль

3. Взаємоопитування в парах

4. Навчальне повідомлення біля дошки (з розгорнутим рецензуванням однокласниками)

Головне: слід активніше звертатися до продуктивних методів та прийомів, що дають можливість активізувати розумову діяльність учнів, можливість свідомого опанування учнями матеріалу під керівництвом учителя.

БЛОК «ТЕОРІЯ»

1. Підготовка до сприйняття нового матеріалу

2. Введення нового матеріалу

Прийоми: поєднання традиційних пояснювальних, евристичних пізнавальних методів і повідомлень заздалегідь підготовлених учнів за новою темою з подальшим їх обговоренням або з вивченням у групах матеріалу підручника під керівництвом сильного учня.

3. Закріплення знань

Прийоми: складання в групах схем, таблиць, опорних конспектів, формулювання питань по новому матеріалу з наступною відповіддю на них учнів інших груп.

БЛОК «ПРАКТИКА»

1. Колективна робота

Прийоми: складання алгоритму дій, визначення послідовності виконання завдань, формулювання запитань на осмислення змісту навчального матеріалу, інтерактивні вправи.

2. Презентація результатів виконання завдань

Прийоми: взаємокорекція, координація.

БЛОК «РЕФЛЕКСІЯ»

1. Підбиття підсумків

Прийоми: бесіда, відповіді на запитання щодо змістовного аспекту уроку (наскільки корисним вивчений матеріал? Де можна застосувати на практиці?)

2. Власне рефлексія (усна й письмова, інтелектуальна й емоційна).

Прийоми: синквейн, висновки, «Шкала ефективності», «Лист побажань»
Обов'язковим етапом у моделюванні компетентнісних уроків є блок «Рефлексія».

Введення рефлексії обумовлене її важливістю саме з погляду побудови компетентнісного уроку, оскільки вона є одним з найважливіших механізмів саморозвитку особистості. Постійна активізація рефлексії учнів у процесі уроку дозволяє дитині переосмислювати свій суб'єктивний досвід: особистісні зміни, ціннісні відносини, дії, знання.

Підбиття підсумків – дуже важливий етап уроку. Саме під час нього висвітлюється зміст виконаної роботи; підводиться риска під знаннями, що повинні бути засвоєні, і встановлюється зв'язок між уже вивченим і тим, що може знадобитися учням у майбутньому.

Важливим фактором, що впливає на ефективність рефлексії в навчанні, є різноманітність її форм і прийомів, їх відповідність віковим та іншим особливостям дітей. Рефлексія не повинна бути лише вербальною – це можуть бути малюнки, схеми, графіки, тощо.

Обов'язкова складова уроку – створення здоров'язберезувальних умов

Однак абсолютна більшість періодичних видань, адресованих педагогам, друкує як зразки такі конспекти уроків, які не мають нічого спільного з особистісно-компетентнісним навчанням. Не вказуючи видання, зупинимось на трьох запропонованих уроках:

ПЕРСЬКА ДЕРЖАВА (6 КЛАС)

Тип уроку: урок засвоєння нових знань. Актуалізація опорних знань – графічний диктант із восьми завдань, де учні ставлять «+», «-». Без підсумків і висновків – перехід до вивчення нового матеріалу. Оцінювання відсутнє.

КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА ЗА ЧАСІВ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО ТА ЯРОСЛАВА МУДРОГО (5 КЛАС)

Тип уроку: комбінований. Актуалізація опорних знань у формі «Правда – неправда». Учитель називає твердження (їх 10), учні ставлять «+», «-». Без підведення підсумків учитель переходить до вивчення нового матеріалу і розпочинає з «Естафети ідей»: «Уявіть, що ви літописці і хотіли б залишити для історії перелік корисних справ князя Володимира Великого і Ярослава Мудрого. Винайдіть у тексті підручника відповідні факти і запишіть у зошит».

Наступний етап – евристична бесіда: «Що таке релігія? Чому християнство має таку назву? Яку роль виконують священники?»

Жоден із наведених конспектів не передбачає різних видів навчальної діяльності, особистісно-орієнтованих завдань, дотримання різнорівневих критеріїв оцінювання.

Компетентнісно-орієнтований урок

Тема уроку «Криза грецьких полісів та їх об'єднання під владою Македонії
Очікувані результати – подані в підручнику «Історія стародавнього світу».
О. Бондровський, В. Власов., С. 172.

Тип уроку: комбінований.

I.Актуалізація опорних знань (на основі очікуваних результатів попереднього уроку):

Завдання 1: **(на просторову пам'ять)**

1.1. Позначити на настінній карті заготовленими умовними позначками міста-колонії Північного Причорномор'я. Ті, які існували на території Миколаївщини, позначити умовними позначками червоного кольору.

1.2. Виконати те ж саме завдання на контурній карті:

а) з допомогою атласу;

б) без допомоги атласу.

1.3. Користуючись фізичною картою, позначити відповідними позначками заняття населення колоній.

Для перевірки завдань відкривається історична карта відповідного періоду.

Завдання 2 **(хронологічна компетентність)**:

2.1. Із переліку дат, записаних на дошці, виберіть ті, які стосуються грецьких колоній у Північного Причорномор'я, поясніть свій вибір.

2.2. У робочому зошиті виконайте завдання «Назвіть грецькі колонії, якої були засновані у 7-5 ст. до н.е.

Завдання 3 (мовленнєва компетентність).

3.1. Усно: Які фактори впливали на господарче і духовне життя грецьких міст-держав?

3.2. Письмово (2-3 учні) – доведіть, що мешканці полісів зберігали грецькі звичаї і традиції.

3.3. Колективна співбесіда:

— Які події відбулися в материковій Греції, коли в Північному Причорномор'ї утворилося Боспорське царство?

— Які кочовики за тих часів населяли степи Північного Причорномор'я.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ УРОК

Сучасний компетентісно спрямований урок повинен будуватися за таким алгоритмом:

1. Конкретизація загальної мети (цілі) уроку. (Визначення предметної та ключової (ключових) компетентностей до конкретного уроку).
2. Поділ змісту виучуваної теми на навчальні ситуації в залежності від його структури — теоретичні знання, знання способів діяльності, знання в дії або вміння тощо.
3. Формулювання цільового завдання до кожної навчальної ситуації.
4. Вибір методів навчання, адекватних цільовим завданням за їх дидактичними функціями (засвоєння, формування, узагальнення) та змісту навчального матеріалу (теоретичний, емпіричний чи практичний).
5. Вибір форм організації навчальної діяльності учнів (індивідуально-самостійна, парна, групова, загальнокласна, фронтальна чи їх оптимальне поєднання) адекватно змісту та методам роботи.
6. При виборі змісту, методів і форм орієнтація на цільову установку й уявлення очікуваного результату спільної діяльності (кожний проміжний результат).

ЕТАПИ (МОДУЛІ) КОНСТРУЮВАННЯ ВЧИТЕЛЕМ УРОКУ З ТОЧКИ ЗОРУ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

МОДУЛЬ ВСТУПНОГО ПОВТОРЕННЯ

Мета:

- Визначити рівень попередньої підготовленості учнів, що стосується теми.
- Актуалізувати знання, що потрібні для введення нового матеріалу.
- Активізувати мислення учнів.

Методи: фронтальна бесіда, усне опитування, робота зі схемами, рисунками, метод прогнозування, робота з текстом підручника, самоперевірка за зразком тощо.

Прийоми: «Інтрига», «Дивуй!», «Фантастична добавка», «Відстрочена загадка», заповнення кросвордів, «Альтернатива», «Світлофор», «Мозковий штурм», «Асоціація», «Зайве слово», «Назви відповідь», «Пошук загального», «Групування слів», «Лото», «Зашифровки», «Незакінчені речення» тощо.

Форми навчання: індивідуальні, парні, групові, фронтальні.

Засоби: диктанти, тести, ТЗН, навчальні та наочні посібники, підручник, таблиці, моделі тощо.

МОДУЛЬ ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Мета:

- Допомогти учням засвоїти факти та основні ідеї.
- Забезпечити якість вивчення нового матеріалу.
- Формувати вміння виділяти головне, актуалізувати, конспектувати, порівнювати, зіставляти.
- Забезпечити диференційований підхід.
- Встановити зв'язки між засвоєними та новими знаннями.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, інформаційна, загальнокультурна, соціально-трудова, вміння вчитися.

Методи: пояснення, коментоване читання тексту підручника, проблемна лекція, семінар-практикум, фронтальна бесіда, дискусія, робота з книгою, посібниками, схемами, таблицями, рисунками, моделями, демонстрація презентацій.

Прийоми: «Асоціації», «Мозкова атака», створення проблемної ситуації, використання яскравих афоризмів, порівнянь, образів, «Знаємо — бажаємо дізнатися — дізналися», «Моделі, що ожили», «Снігова грудка», «Ажурна пилка», «Акваріум», «Броунівський рух», «Два-чотири — всі разом», «Навчаючи — учусь», «Павучки», «Місткий кошик» тощо.

Форми навчання: парна, групова, індивідуальна, колективна, фронтальна.

Засоби: ТЗН, підручники, посібники, довідники, Internet, інформаційні таблиці, роздавальний матеріал, таблиці, моделі тощо.

МОДУЛЬ ПРАКТИКИ

Мета:

- Формувати вміння практичного застосування знань, умінь і навичок. Формувати й удосконалювати вміння й навички у стандартах прямого й успішного руху до накресленої мети.

- Забезпечити ситуацію вибору.
- Формувати вміння розв'язувати типові завдання, формувати творчі вміння.
- Переносити знання і способи діяльності, життєвого досвіду в нову ситуацію.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, інформаційну, загальнокультурну, соціально-трудова, уміння вчитися.

Методи: практичні роботи, розв'язування завдань за зразком, метод коментування, робота з підручником та різними джерелами інформації.

Прийоми: «Асоціативний ряд», «Синтез думок», «Альтернатива», «Коментування», «Навчаючи – учусь», «Карусель», «Поєдинок», «Інтелектуальний тир», змагання тощо.

Форми навчання: парна, групова, індивідуальна, колективна, фронтальна.

Засоби: ТЗН, математичні диктанти, тести, навчальні та наочні посібники, роздавальний матеріал, схеми тощо.

МОДУЛЬ СПОСТЕРЕЖЕННЯ І ДІАГНОСТИКИ

Мета:

- Організувати і підтримати безперервний зворотний зв'язок.
- Одержати своєчасну інформацію про успішність просування у навчанні всіх учнів.
- Спостерігати за процесом засвоєння та застосування знань, умінь і навичок.
- Здійснювати моніторинг навчальних досягнень учнів.
- Формувати на кожного учня «дос'є» (залучаючи комп'ютер), до якого тільки він та вчитель мають доступ.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, загальнокультурну.

Методи: спостереження, дискусія, створення проблемної ситуації тощо.

Прийоми: «Світлофор настрою», «Зворотний зв'язок», «Релаксаційні вправи», рефлексія тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, фронтальна, колективна.

Засоби: ТЗН, завдання для моніторингу рівня знань, навчальні та наочні посібники тощо.

МОДУЛЬ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

Мета:

- Удосконалити, узагальнити, систематизувати знання, вміння та навички.
- Розвивати самостійність та творче мислення.
- Формувати вміння самостійно засвоювати окремі питання навчального матеріалу.

Формувати групи компетентностей: інформаційну, уміння вчитися, соціально-трудова.

Методи: виконання вправ, письмових і графічних робіт, підготовка рефератів, доповідей, самоперевірка, індивідуальне опитування, фронтальна бесіда, робота з підручником, довідниками, додатковою літературою, використання Internet тощо. (Залучення консультантів, якість виконання д/з за допомогою звірки зі зразками, усний коментар, самостійна робота, що аналогічна до домашньої).

Прийоми: «Інтелектуальна розминка», «Одне завдання на двох», «Вірю – не вірю», «Так – ні», «Знайди помилку», «Вибери сам», «Ярмарок – подорож», «Заздалегідь», «Творче завдання», бліцопитування ланцюжком, тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, групова.

Засоби: навчальні та наочні посібники, довідкова література, Internet, інформаційні таблички тощо.

МОДУЛЬ УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЇ

Мета:

- Узагальнити і систематизувати знання, уміння і навички.
- Установити загальні зв'язки в матеріалі, що дозволяє побачити учням тему (розділ) в цілому.
- Формувати вміння застосовувати набуті знання під час розв'язування задач різного рівня складності.
- Формувати потребу до постійної самоосвіти, продуктивної творчої діяльності.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, загальнокультурну.

Методи: порівняння, узагальнення, усна розповідь, бесіда, вступні, оглядові, пошукові семінари, дебати, конференції тощо.

Прийоми: «Письмовий звіт», «Шпаргалка», «Пошта», «Перепишу параграф по-своєму», «Я – вчитель», «Інтелектуальне лото», «Ділова гра», «Аукціон ідей», «Творча робота», «Учені та їхні відкриття», «Фантастичні фігури» тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, фронтальна, колективна.

Засоби: ТЗН, навчальні та наочні посібники, інформаційні картки, тести тощо.

МОДУЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

Мета:

- Врахувати психофізіологічні особливості учнів. Розвивати пізнавальні процеси (пам'ять, увагу, сприймання, мислення, мовлення, уяву тощо) та математичні здібності учнів. Формувати пізнавальний інтерес.

— Створити позитивно-емоційний настрій і психологічно комфортні умови.

— Сприяти позитивному відношенню учнів до навчання.

Методи: інтерактивні, ігрові, релаксаційні тощо.

Прийоми: «Світлофор настрою», «Навіювання», «Відстрочена відгадка», «Бліц-опитування», «Релаксаційні вправи», «Зворотний зв'язок» тощо.

Форми навчання: індивідуальні, парні, групові, фронтальні, колективні.

Засоби: ТЗН, інформаційні таблички тощо.

Для розв'язання завдань компетентнісної освіти вчитель має керуватися такими правилами, незалежно від стажу роботи, категорії, технології, яку він використовує:

— Головним є не предмет, якому ви навчаєте, а особистість, яку ви формуєте. Не предмет формує особистість, а вчитель своєю діяльністю, пов'язаною з вивченням предмета.

— На виховання активності не шкодуйте ні часу, ні зусиль. Сьогоднішній активний учень — завтрашній активний член суспільства.

— Ставте учнів у ситуації, котрі вимагають виявлення та пояснення розбіжностей між фактами, що спостерігаються, та наявним знанням.

— Допомагайте учням оволодіти найбільш продуктивними методами навчально-пізнавальної діяльності, навчайте їх вчитися.

— Слід якомога частіше використовувати питання «чому?», щоб навчити мислити причинно-розуміння причинно-наслідкових зв'язків є обов'язковою умовою розвивального навчання.

— Пам'ятайте, що насправді знає не той, хто переказує, а той, хто застосовує на практиці.

— Привчайте учнів думати та діяти самостійно. Поступово відходьте від механічних переказів, дослівного відтворення.

— Творче мислення розвивайте всебічним аналізом проблем, пізнавальні задачі розв'язуйте кількома способами, частіше практикуйте творчі завдання.

— Вчителі з будь-якого предмета, не тільки мови і літератури, мають слідкувати за способом та формою висловлення думки учнів.

— Слід частіше показувати учням перспективи їх навчання.

— Використовуйте схеми, плани, щоб забезпечити засвоєння системи знань.

- Оскільки міцність запам'ятовування інформації, що засвоєна у вигляді логічних структур, є більш високою, ніж міцність розрізнених знань, закріплювати слід ті знання, що подані у цілісних логічних структурах.
- У значних блоках інформації легше встановлюються логічні зв'язки, чіткіше простежується головна думка, котру легше виділити й показати учням.
- У процесі навчання обов'язково враховуйте індивідуальні особливості кожного учня, об'єднуйте в диференційовані підгрупи учнів з однаковим рівнем.
- Вивчайте і враховуйте життєвий досвід учнів, їх інтереси, особливості розвитку.
- Будьте обізнаними з останніми науковими досягненнями із свого предмета.
- Заохочуйте дослідницьку роботу школярів. Знайдіть можливості ознайомити їх із технікою експериментальної роботи, алгоритмами розв'язання винахідницьких задач, обробкою першоджерел і довідкових матеріалів.
- Суспільно-історичною практикою доводьте необхідність наукових знань, які вивчаються в школі. Навчайте так, щоб учень розумів, що навчання є для нього життєвою необхідністю.
- Пояснюйте школярам, що кожна людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться всьому, що необхідно для реалізації її життєвих планів.